

บทที่ 8

การเรียกร้องสังหาริมทรัพย์เดียวกัน

อสังหาริมทรัพย์นั้นถือหลักฐานทางทะเบียนเป็นสำคัญ แต่ในสังหาริมทรัพย์ธรรมชาติ กฎหมายถือหลักการครอบครองตามมาตรา 1303 เป็นสำคัญ แต่มีข้อยกเว้นในกรณีที่เป็นสังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษตามมาตรา 1302 สังหาริมทรัพย์บางอย่างซึ่งถึงแม้มีการโอนจะต้องมีการเปลี่ยนชื่อทางทะเบียนด้วย เช่น อาชญากรรม รถชนตึกไม่ใช่สังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษตามมาตรา 1302 ขณะนั้น จึงต้องบังคับตามมาตรา 1303 นอกจากนั้นมาตรา 1303 วรรค 2 ไม่ใช่บังคับถึงทรัพย์สินหายหรือทรัพย์สินซึ่งได้มาโดยการกระทำผิด

มาตรา 1303 บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลสายคนเรียกเอาสังหาริมทรัพย์เดียวกันโดยอาศัยหลักกรรมสิทธิ์ต่างกันไว้ ท่านว่าทรัพย์สินตกอยู่ในครอบครองของบุคคลใดบุคคลนั้นมีสิทธิ์ยิ่งกว่าบุคคลอื่น ๆ แต่ต้องได้ทรัพย์นั้นนาโดยมีค่าตอบแทนและได้การครอบครองโดยสุจริต

ท่านมิให้ใช้มาตรานี้บังคับถึงสังหาริมทรัพย์ซึ่งระบุไว้ในมาตรา ก่อนและในเรื่องทรัพย์สินหาย กับทรัพย์สินที่ได้มาโดยการกระทำผิด”

องค์ประกอบของมาตรา 1303

1. ต้องครอบครองทรัพย์สิน
2. ได้ทรัพย์สินนั้นนาโดยมีค่าตอบแทน และ
3. ได้ครอบครองโดยสุจริต

ตามมาตรา 1303 นี้เป็นกรณีอ้างสิทธิ์ในสังหาริมทรัพย์เดียวกัน ซึ่งจะรวมไปถึงอุปกรณ์หรืออุปกรณ์ของทรัพย์นั้นด้วยหรือไม่นั้น กรณีอุปกรณ์เมื่อมีการโอนทรัพย์ประธาน อุปกรณ์ย่อมต้องคงติดไปกับทรัพย์เป็นประธานเสมอตามมาตรา 147 วรรค 3 ดังนั้น จึงต้องเป็นไปตามบทบัญญัติในเรื่องอุปกรณ์ และเห็นเดียวกันคอกผลของแม่ทรัพย์

ให้ก็ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติเรื่องคอกผลว่าจะตกได้แก่ใคร มาตรา 1303 จึงเป็นเรื่องของสิทธิต่าง ๆ เกี่ยวกับสังหารินทรัพย์โดยเฉพาะ

คำว่า “โดยอาศัยหลักกรรมสิทธิ์ต่างกัน” ในคำแปลภาษาอังกฤษนี้ใช้คำว่า “Where several persons claim to have required the same movable property under difference titles” คำว่ากรรมสิทธิ์ซึ่งจะหมายถึงเฉพาะมาตรา 1336 เท่านั้นหรือไม่ แต่คำว่าสิทธิหมายถึงสิทธิทั่ว ๆ ไป เช่น สิทธิ์เจ้านา ตัวอย่าง เช่น นายคินกู้เงินนายฟ้า โดยทั่วไปที่จะเอารื้อยเพชรมาจำนำไว้เป็นประกันเงินกู้ แต่นายคินกลับไปกู้เงินนายลงโดยนำสร้อยเพชรเดือนนั้นไปมอนไว้เป็นประกันเงินกู้กับนายลงด้วยเห็นนี้ นายฟ้าจะได้แจ้งสิทธิกับนายลงในสายสร้อยเพชรนั้น ในสัญญาจำนำ ป.พ.พ.มาตรา 747 ผู้จำนำต้องส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้รับจำนำสัญญาจำนำเชิงจะสมบูรณ์ จึงไม่นำมาตรา 1303 มาใช้กับข้อเท็จจริงนี้ได้ และสิทธิต่าง ๆ ที่จะได้แจ้งกันว่าใครมีสิทธิ์คือว่าในสังหารินทรัพย์เดียวกันนั้น จำเป็นต้องเป็นทรัพย์สิทธิ์อย่างเดียวกันหรือไม่ เช่น กรรมสิทธิ์กับกรรมสิทธิ์ หรือจะ เป็นทรัพย์สิทธิ์คนละอย่างได้หรือไม่ ซึ่งอาจนำมาตรา 1303 มาใช้เทียบเคียงในฐานะเป็นบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งได้ตาม ป.พ.พ.มาตรา 4

สัญญาเช่าสังหารินทรัพย์นี้ ป.พ.พ.มาตรา 542 บัญญัติไว้โดยเฉพาะว่า “บุคคลหลายคนเรียกเอาสังหารินทรัพย์อันเดียวกัน อาศัยมูลสัญญาเช่าต่างราย ท่านว่า ทรัพย์ตกไปอยู่ในครอบครองผู้เช่าคนใดก่อนด้วยสัญญาเช่าทรัพย์นั้น คนนั้นมีสิทธิ์ยึดกว่าคนอื่นๆ” เช่าทรัพย์สินเป็นสิทธิ์เฉพาะตัวของผู้เช่าและก่อให้เกิดเพียงบุคคลสิทธิ์บังคับระหว่างผู้เช่ากับผู้ให้เช่า ต่างกับการเรียกร้องเอาสังหารินทรัพย์เดียวกันโดยอาศัยหลักกรรมสิทธิ์ต่างกันตามมาตรา 1303 เช่น นายเอ ขายรถยนต์ให้นายบี โดยได้ไปโอนทางทะเบียนที่กรมการขนส่งทางบกแล้ว แต่นายเอ ยังไม่ได้ส่งมอบรถยนต์ให้นายบี ต่อมา นายเอนำรถยนต์คันนั้นไปขายให้นายซีโดยมอบรถยนต์คันนั้นให้นายซี ไป ซึ่งกรรมสิทธิ์โอนไปยังนายบี แล้วโดยเป็นสัญญาซื้อขาย เพราะสัญญาซื้อขายสังหารินทรัพย์ธรรมดานามีแบบแต่อย่างใดเกิดโดยการแต่งเซ็นต์ นายเอจึงไม่มีสิทธินำรถยกคันนั้นไปขายให้ใครอีก การครอบครองของนายเอเป็นการครอบครองแทนผู้ซื้อ ผู้รับโอนจากนายเอภาย

หลังก็ไม่ได้กรรมสิทธิ์ เพราะเป็นการรับโอนจากผู้ที่ไม่มีสิทธิจะโอนให้ นายเอ มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาฐานข้อกฎหมาย ความจริงเป็นทรัพย์สินที่ได้มามาโดยการกระทำผิดตามมาตรา 1303 วรรค 2 มาตรา 1303 อาจเกิดขึ้นได้ยากแต่ถ้าเป็นกรณีที่ตกลงซื้อทรัพย์สินในเวลาที่ใกล้เคียงจนยากที่จะทราบว่าการทำสัญญาค่อนหรือหลัง ก็อาจจะนำมาตรา 1303 มาใช้บังคับได้

และถ้าเป็นกรณีที่นายเอนำรถชนคันนี้ไปจอดไว้แล้ว นายชี และได้มอบการครอบครองให้กับนายชี แล้ว นายเอ กลับไปทำสัญญาหารถชนต่อให้นายบี โดยไม่ได้ส่งมอบรถชนต่อให้นายบี โดยตกลงว่าจะส่งมอบกันภายหลัง เช่นนี้ เป็นการได้แจ้งระหว่างหลักกรรมสิทธิ์กับสิทธิเจ้าของ นายชี ซึ่งมีสิทธิคือว่านายบี เพราะเป็นผู้ได้รับการครอบครองก่อนและผู้รับจำนำเป็นผู้ทรงบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินที่เจ้าของ โดยมีสิทธิที่จะบังคับจำนำกับทรัพย์สินที่เจ้าของ และงานนำมาตรา 1303 มาใช้บังคับได้

แต่การที่บุคคลใดจะมีสิทธิคือว่านั้น นอกจากจะต้องมีทรัพย์อยู่ในความครอบครองแล้ว ยังต้องประกอบด้วยการได้ทรัพย์นั้นมาโดยมีค่าตอบแทนและได้ครอบครองโดยสุจริตและได้ครอบครองตามสิทธินั้นแล้ว นอกจากนี้การรับโอนการครอบครองจะต้องรับโอนจากผู้ที่มีอำนาจที่จะโอนการครอบครองให้ด้วย เช่น ถ้ารับโอนการครอบครองจากผู้ที่ลักษณะเป็นผู้ทรงกรรมสิทธิ์รวม ผู้รับโอนจะต้องคืนให้แก่เจ้าของ จะถือสิทธิครอบครองใช้บันเข้าของไม่ได้

บุคคลหลายคนที่เรียกร้องสังหารินทรัพย์เดียวกันก็ต้องได้รับโอนสิทธิจากบุคคลเดียวกันซึ่งเป็นผู้ทรงสิทธิ์ที่จะโอนสังหารินทรัพย์นั้นให้ได้ เช่น กรรมสิทธิ์รวม ถือว่าถ้าผู้ทรงกรรมสิทธิ์รวมโอนให้ผู้รับโอนได้สิทธิไปเท่าที่ส่วนของกรรมสิทธิ์รวมนั้น (มาตรา 1361)

คำพิพากษาฎีกาที่ 844/2511 เมื่อซื้อทรัพย์รายเดียวกันจากผู้ขายต่างคนกัน โดยผู้ขายคนหนึ่งไม่มีอำนาจจะขายให้ จะนำบทบัญญัติมาตรา 1303 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับไม่ได้

มาตรา 1303 บัญญัติห้ามมิให้ใช้กับทรัพย์สินหาย ทรัพย์สินที่ได้มาโดยการกระทำผิดตามมาตรา 1303 แต่กรณีเป็นตัวแทนหรือผู้รับมอบอำนาจเข้าของ ทำให้บุคคลภายนอกหลงเข้าใจผิดว่าเป็นผู้มีอำนาจที่จะ行使อำนาจนี้ประการอื่นได้ ซึ่งทำให้เจ้าของสังหารินทรัพย์นั้นลูกกฎหมายปิดปากที่จะอ้างสิทธิเรียกคืนจากผู้ที่ได้รับโอนไปมิได้ ตามป.พ.พ.มาตรา 821 และมาตรา 822 แต่มีบทบัญญัติในเรื่องการยืมใช้คงรูปซึ่งถือว่าผู้ยืมได้รับสิทธิครอบครองทรัพย์นั้น และกรณียืมใช้สินเปลือง เมื่อส่งมอบแล้วถือว่ากรรมสิทธิ์ได้โอนไปยังผู้ยืมด้วย ดังนั้น ถ้าผู้ยืมเอาทรัพย์สินนั้นไปจำหน่าย ผู้รับจำหน่ายมีสิทธิ์คืนทรัพย์นั้นไว้ ถ้าผู้ไม่มีสิทธินำทรัพย์ไปโอนให้บุคคลอื่น เจ้าของทรัพย์สินมีสิทธิคิดตามเอาคืนโดยไม่จำต้องชดใช้ราคา และถ้ามีบทกฎหมายพิเศษ เช่น พระราชบัญญัติโรงรับจำนำ ก็ต้องเป็นไปตามบทบัญญัตินี้

การครอบครองโดยสุจริต หมายถึงว่าได้รับโอนการครอบครองโดยไม่รู้ว่าสังหารินทรัพย์นี้ได้โอนไปให้บุคคลอื่นก่อนแล้ว แต่ถ้าประมาณเดินเลื่อยย่างร้ายแรงจะถือว่าสุจริตไม่ได้ และกรณีมีค่าตอบแทนนั้นก็มีความหมายเช่นเดียวกับมาตรา 1299 วรรค 2 คือไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นตัวเงิน เพียงแต่ตกลงว่าจะมีค่าตอบแทนก็ได้ ตอบแทนด้วยแรงงานที่สามารถคิดคำนวณเป็นเงินตราได้หรือโดยการแลกเปลี่ยนทรัพย์ก็ถือว่ามีค่าตอบแทน

การพิสูจน์ว่าคนใดครอบครองโดยสุจริตและมีค่าตอบแทนหรือไม่ตกลงเป็นภาระแก่ผู้กล่าวอ้างว่าตนสุจริตเสียก่าค่าตอบแทนเป็นผู้พิสูจน์

คำพิพากษาฎีกาที่ 781/2499 เมื่อศาลพิพากษาว่าทรัพย์สินใด ๆ เป็นกรรมสิทธิ์แก่คู่ความฝ่ายใดแล้ว ก็ย้อนใช้ขันแก่บุคคลภายนอกได้ เมื่อมีผู้อ้างว่าได้กรรมสิทธิ์ตาม ป.พ.พ.มาตรา 1303 ก็เป็นหน้าที่ของผู้นั้นจะต้องพิสูจน์ว่าตนมีสิทธิ์กว่าโดยได้ครอบครองมาและเติยค่าตอบแทนโดยสุจริต